
arsenije njegovan zarándokútja

(Részlet a regényből)

BORISLAV PEKIĆ

Épp hogy sikeresen tető alá hoztam forradalmi üzleti koncepcióm eszmepalotáját — s azon töprengtem, hogy még jobban megközelítsem-e, kissé távolabb a kőmeandertől, amely csupán indítéka volt építési töprengéseimnek, egyébként azonban semmilyen tekintetben sem elégitett ki —, amikor magam körül mindenütt valami furcsa, egzaltált mozgást vettem észre. Ó, észrevettem volna korábban is, ha nem foglalnak le annyira a számítások, annál is inkább, mert az emberek nagy garral siettek mind egy irányba, a vasúti töltés felé, meglehetősen messze attól a helytől, ahol, mint mondtam, úgy lekötött a munkám. De az út is valósággal el volt torlaszolva vörös tűzoltó tartálykocsikkal és zöld műanyag ponyvakkal letakart katonai teherautókkal. Addig nem volt semmilyen megfelelő indítékom, hogy csatlakozzam ehhez a vad mozgáshoz, hát még hogy megengedjem, hogy magával ragadjon és elsodorjon, mint örvény a forgácsot (ezáltal természetesen nem kerülhettem volna el e végrendelet írásának okait, de legalább a lelkiismeretem tiszta lenne, mert az, ami ezután következik, Isidorom, egy Njegovanhoz és egy háztulajdonoshoz méltatlan módon megterheli), ám a polgárok nyugtalansága, a katonaság jelenléte, különösen pedig a tűzoltóknak a fecskendőkkel való foglalatoskodása arra mutatott, hogy valami pusztító tűz közeledik nyugat felől — habár érdekes módon sem füst, sem égésszag nem kísérte —, tűz, amely a bérlők csendes bomlasztó munkája és a bombázás mellett házaim legnagyobb és legalattomosabb ellensége volt; megdermesztett már annak a pusztá gondolata is, hogy esetleg szembekerülök vele, megállítottam hát egy izgatott járókelőt, aki függetlenül a nyakába akasztott fényképezőgéptől, tisztességes embernek látszott, és megkérdeztem:

— Bocsásson meg, uram, megmondhatja-e, mi történik a töltés mögött?

Az ember kedvesen, de értetlenül nézett rám.

— S'il vous plait? ... Je regrette bien ... Je ne parle pas serbe.

— Oh, excusez-moi, je voulais seulement demander qu' est-ce que se passe la-às derrière la dique?

— Une révolte, Monsieur — mondta az ember lelkesedve. — Une révolte!

— Quelle révolte?!

— Une révolte magnifique!

— Mon Dieu! Encore?!

Hát megint?

Az első pillanatban nem hittem el, az ember alkalmasint tévesen volt értesülve, külföldi, a nyelvet sem tudta, így hát ezt a kavarodást nagyon könnyen fordítva is értelmezhetette, semmiképpen sem volt zavargásokról szó, hanem, gondoltam, valahonnan hatalmas tűz fenyegeti a várost, és most, hogy megfékezzék, megindultak ellene a tűzoltók és katonák.

De a hatalmas tömeggel már én is megindultam a töltés felé.

Szerencsére a zimonyi oldalon egyetlen házam sem volt, akarom mondani, engem személyesen nem veszélyeztetett a tűz, tehát mivel amúgy is képtelen volnék végignézni az épületek tehetetlen megsemmisülését, halogatás nélkül a visszatérésre határoztam volna el magam, ha háztulajdonosi tapasztalataimból nem tudtam volna, mennyire kiszámíthatatlanul szeszélyes a tűzvész — annak ellenére, hogy egy leheletnyi szél sem fúj, amely szította volna —, így hát célszerűnek tartottam, különösen, mióta üzletileg ismét angazsáltam magam, hogy a helyzetet közelebbről is megszemléljem és megtegyem a saját védelmi intézkedéseimet, ha — ne adj' isten! — úgy ítélném meg, hogy a tűz a házaim felé terjed.

— Mondja csak, fiatalember, nagy a tűz?

— Milyen tűz? Lázadás ez, öreg, lázadás!

Valóban meg voltam döbbenve.

— Azt akarja mondani, hogy ott zavargások vannak?

— Fenéket zavargások, elvtárs! Mi lelte magát? Mennek Belgrád ellen!

Még mindig abban a reményben, hogy félreértésről van szó, megszólítottam egy másik kíváncsit is, aki sántikálva sietett a töltés felé:

— Az isten szerelmére, uram, az előbb azt mondták, hogy a csöcselék be akar hatolni a városba? Igaz ez?

— Igaz, igaz — mondta meg sem állva. — De nem fog sikerülni nekik, az apjuk istenit...

Hozzá igazítottam lépteimet.

— Senki se lenne boldogabb nálam — mondtam —, de honnan tudja ön, hogy nem?

— Katona voltam.

— Az én megboldogult bátyám is katona volt. Talán hallott róla? Djordjije Njegovan, generális? Én Arsenije Kirilo Njegovan vagyok, és házakkal foglalkozom.

— Én ezredes voltam — mondta az ember. — Rohamtüzérségi üteg parancsnoka.

Semmit sem értettem a katonai alakulatokhoz, de túlzottan közvetlen beszédmodora és viselkedése ellenére is, amit — Djordjijéhez szokva — az ezredes helyőrségi nevelésének tulajdonítottam, az ember bizalommal töltött el, s ebben a zűrzavarban, amennyire csak tudtam, a közelében

maradtam, annál is inkább, mert a beszélgetésből azt a benyomást szereztem, hogy teljesen osztozik undoromban mindaz iránt, ami a töltés zimonyi oldalán történik.

Időközben a mögöttünk levő polgárok az aluljáró felé taszítottak, amelynek kockakő ívén a BOAC ÖSSZEKÖTI A VILÁG MAJDNEM MINDEN ORSZÁGÁT felirat állt, azt azonban, hogy botomra támaszkodva egyre közelebb szorultam a töltéshez, nem lehetett pusztán az ő akaratuknak tulajdonítanom, sem pedig a mögöttünk levő útkeresztezésként egymást követő lökésekben meg-megújuló mozgás tehetetlenségi törvényének, de amikor már a kapaszkodón sodortak felfelé, elhatároztam, hogy a saját szememmel állapítom meg, meddig jutott a királyi adminisztráció tehetetlensége a tulajdonosi érdekek védelmében, ez a tehetetlenség, amelyet — mindhiába — egyszer már nyilvánosságra hoztam a bankokról, a bankárságról és a bankokráciáról szóló beszédemben, mert egy háztulajdonos számára, aki olyan nagyszabású építkezési vállalkozás küszöbén áll, amelyet én a Település felé haladva elképzeltem, a legfontosabb az volt, hogy ne kelljen aggódnia pénzbefektetéseinek jövőjéért.

És mégsem valószínű, hogy éppen ez magyarázza óvatlan közeledésemet ahhoz a helyhez, amelytől menekülnöm kellett volna, sehol sem megállva menekülnöm, ahelyett, hogy feléje törekednék, mint ahogyan a muslinca törekszik a láng felé; valószínűbb, hogy része volt ebben annak a titkos reménykedésnek is — minden erre utalt —, hogy ott, a vasúti töltés mellett elégtételt kapok azért a gonosz támadásért, amelyet Március Huszonhetedikén ellenem a csőcselék elkövetett, s hogy itt, egyszerűen szólva, végre meg leszek bosszulva.

A vasúti töltés átszelte a homokos talajú rétet, és a túloldalon a bogáncssal benőtt poros síkságra ereszkedett, amelyen, mint valami elhagyatott építőhelyen rozsdás armatúrák tárcsái, betoncsövek, összetört létrák, gerendák és traverzek, szakadt cementeszakok és összetört téglák úsztak.

A vasútvonal mentén és az aluljáró ívében sisakos katonaságunk sorakozott, itt-ott hármas sorban vont kordont, hogy lezárja a város felé vezető utakat.

— Nem jó ez így — mondta az ezredes, miután megszemlélte a helyzetet. — Teherautókkal kell az utat lezárniuk, barikádokat kell csinálniuk.

Kihúztam a távcsöveget a vászontokból, és Zimony felé irányítottam. Az első pillanatban semmit sem láttam. A lencsék más távolságra voltak beállítva, homályosak voltak és áthatolhatatlanok. Ahogyan a kis korongot tovább forgattam, mint sűrű téli ködből, úgy merültek fel előttem ŐK, élükön a zászlóvivővel, aki vörös lobogóval hadonászott; úgy tűnt, hogy én magam vonzom és csalogatom őket, hogy abból a ködből meginduljanak rám, s nem saját gyilkos akaratukból mozognak, már Negyvenegy óta, már a Pop Luka utca lejtőjén nekilendülve, így hát a kis korong gyors visszaforgatásával ismét visszaküldtem őket a névtelenségbe. A mutató- és hüvelykujj ereje, amelyek között a lencsebeállító kis kereket tartottam, akár egy pillanatra is, de erősebb volt mindettől a katonaságtól, amely a töltés alatt varakozott éles, madárhangú füttyszóknak engedelmessé. Többé már semmi sem mozdult azon a helyen, ahol az imént még álltak — s aztán újból megjelentek,

ismét azzal a zászlóssal az élükön, előrontottak maguktól, habár óvatos voltam és meg sem érintettem a távcső kis kerekét. Kétségtelen, nem távolítottam el őket eléggé messzire, csak néhány lépésre vetettem vissza őket a ködbe, amelyből most ismételen rám rontottak. Erélyesen megfordítottam a kis kereket, s ők még egyszer eltűntek. Ezúttal azonban rövidebb idő múlt el, míg a vörös zászló újra előbukkant a ködből, ahová visszaküldtem. Tudtam, hogy ezek az időközök egyre rövidebbek lesznek, s hogy távcsövem nem fogja megállítani őket. Ezért többé nem is igazítottam rajta. Álltam a töltésen, mint valami karzaton, és vártam.

Hamarosan megjelentek. Feloszlatták a lencse tehetetlen ködöt, és előrenyomultak. Egyre többen és többen voltak. Mintha a beteges fátyol, amelyből hangtalanul előbukkantak, sohasem szűnne meg termelni őket. Vitték a vörös zászlajaikat és a jugoszláv zászlókat is, csak most zsidóbolsevik csillaggal, mintha a hatalom már az ő kezükben volna, s képesek lennének meghatározni jelképét. Valami képeket is vittek meg transzparenszeket, amelyeket a távolság miatt nem tudtam kivenni. Meg hát szükségem sem volt rá. Előre tudtam, mi áll rajtuk. ŐK mindig ugyanazt követelték. ŐK az én házaimat akarták. ŐK ezt akarták 1941 márciusában is. ŐK ezt akarják 1968 júniusában is!

— Nem látom — mondtam —, mi van a plakátjaikon.

Az ezredes felém nyújtotta fekete fémpáncélos ormótlan távcsövéét.

— Itt van az enyém — mondta.

— Biztosan erős.

— Tüzérségi. A legerősebb, ami van.

— Köszönöm — mondtam —, akkor túl közel lennének hozzám.

Az ezredes ferde pillantást vetett rám.

— Emígy is közel lesznek — mondta.

A mögöttem álló ember, akinek a melléhez voltam nyomva, hangosan kiköpött. Nyakamon éreztem a leheletét.

Az ezredesnek igaza volt. Nemsokára már a távcsövem sem tudta távoltartani őket. Most már pusztá szemmel is fel lehetett ismerni a képeket, amelyeket botokon vittek. Az egyikén Lenin volt, a bolsevik vezér. A többieket nem ismertem, de tudtam, hogy ugyanahhoz a társasághoz tartoznak. A transzparenszen túlnyomórészt vörös festékekkel pingálva ez állt: SZABADSÁG, IGAZSÁG, JOG!... LE A KORRUPCIÓVAL!... (Ez ellen nem volt semmi kifogásom, noha nagyon szerettem volna, ha még ez is ott áll: és a bankársággal). ELÉG A MUNKANÉLKÜLISÉGBŐL!... ÖSSZE VAGYOK VERVE!... (én is voltam, gondoltam, miközben azt a bekötött fejű fiatalembert néztem, aki ezt a feliratot vitte) BELÉNK LÖTTEK!... SZABADSÁGOT A MUNKÁSOKNAK ÉS AZ EGYETEMISTÁKNAK!... A FORRADALOM MÉG NEM ÉRT VÉGET!... (Előbb meg kell kezdődnie, kutyakölykök, előbb meg kell kezdődnie és csak akkor érhet véget, de úgy látszik — gondoltam —, meg is kezdődött.) LE A VÖRÖS BURZSOÁZIÁVAL!...

Igen, jegyezd meg ezt, kedves Isidorom, az egyik transzparenszen az is állt, hogy: LE A VÖRÖS BURZSOÁZIÁVAL! Talán azt akarták mondani, hogy véres, és azt mondták, hogy vörös. Számukra a burzsázia vörös volt. Számukra Arsenije Njegovan véres volt! Arsenije, akinek az ősei verejtékükkel és ügyességükkel emelték fel ezt a hálátlan várost. Arsenije, aki lemondott a keresetéről, mert nem akart olcsó és ronda bérházakat bérbe adni, Arsenije, aki az embereknek elengedte a házbért,

és akinek a kőművesei a legjobban fizetettek voltak az országban, ez az Arsenije véres volt és ezt az Arsenijét kellett kihúzni a házából és mint veszett kutyát bunkósbotlal árokba dönteni.

Egyszerre a tudatomba hasított valami, amire korábban izgalmamban nem figyeltem fel; a talpfán álltam két sín között, mint Szolovkinóban, alattam haladt el a sínpár, az esőtől fényes sínpár, a helységben mindenütt lövöldöztek, nem emlékszem már többé, hogy a Vörösök törtek-e be Szolovkinóba és a Fehérek menekültek, vagy pedig a Fehérek hatoltak be a városba és a Vörösök vonultak vissza, csak arra, hogy egyenletesen csattogó kerekekkel lassan siklott felém a hajtány, alapzatába egy cölöp volt szúrva, amelyen egy dróthurokra öt ember volt akasztva; az egyenlőtlenül elosztott teher alatt a hajtány arra az oldalra billent, amelyre a cölöpről a testek lógtak; imbolygott, mint a hajó, amelyet vaságyazatából a vízbe engednek; elment mellettem zakatolva, olyan gyorsan, hogy nem is érkeztem elolvasni a kivégzettek nyakából lógó feliratot és így megtudni, hogy ki és miért ölte meg őket; ezután nekiindult a vasútállomás mögötti enyhe lejtőnek, és szakadatlanul gyorsulva beleveszett a szürke ukrán sztyeppbe.

A lázadók a katonai kordon előtt álltak, és énekeltek. Nem vagyok biztos benne, hogy a dal szövegét szó szerint idézem, de körülbelül így hangzott:

Napkelet, napnyugat ébredj!
Lángol az Észak, a Dél,
Harcra dübörgnek a léptek,
Támad a hős csapatél.

De még nem támadtak, csak kavarogtak, mintha a láthatatlan hátsó sorok erejét testükkel átvinnék az első sorokra, olyan hévvel, amely a kordonból felhangzó kemény figyelmeztetések ellenére sem csillapodott.

— Én nem tárgyalnék velük — mondta az ezredes, és levette szeméről a távcsövet. — Érted? Én rendre tudnám tanítani őket... csak engednék.

A mögöttünk álló ember ismét kiköpött.

— És mit tenne maga, he? — kérdezte.

— Megtámadnám őket, ember, hát mi mást? Oldalról keríteném be a sort azon a mezőn át balról és azon az építőhelyen át jobbról, az embereket hátra is küldeném, hogy bevárják őket, körülfognám a sort, és megtámadnám. Szétzúznám őket, még mielőtt magukhoz térnének.

— Könnyű támadni — mondta a mögöttünk álló ember —, de miért nem adják meg nekik azt, amit követelnek!

Kénytelen voltam beavatkozni és az ezredest támogatni.

— Az isten szerelmére, uram — mondtam egészen izgatottan —, de —, de quoi en parlez vous, hát nem látja, hogy mit követelnek? A mi vagyunkat akarják!?

— Csak a jogtalanul szerzett vagyont — mondta az ember szárazon.

— Az egyedüli jogtalanul szerzett vagyont a bankároké, uram — az én terepem volt ez, amelyen senkinek sem adhattam semmilyen előnyt. — A bankok azok. Mindig is azt állítottam, hogy ezek az átkozott zsidó bankok a fejünkbe kerülnek, és ha engem kérdeztek volna, a hitelpolitikát sem az ő közvetítésükkel folytatták volna, hát még hogy törvény-

nyel, igen, uram, állami törvénnyel engedélyezzék nekik, hogy mint közvetítők a tulajdonosok befektetéseinek keressenek... ordre de propriétaire, a munkásemberek azon fajtájának befektetéseinek, amely, akár Antaiosz erős vállán, már évszázadokon át viseli a társadalmi fejlődés minden terhét... És kérdelem én, mi fejezheti ki méltóbb módon egy nemzet képességét a fennmaradásra, mint birtokos osztályának életképessége, és nyomban bátran válaszolunk... rien, rien, du tout absolument rien!... amiért az a megtiszteltetés ért, hogy kiálljak...

— Nem tárgyalnék én velük, de nem ám! — ismételte meg az ezredes — de megadták a szabadságot, s így most mindenféle söpredék gárdáldalkodik az országban!

— ... hogy kiálljak az üzleti körök legtekintélyesebb gyülekezete előtt, de akkor, az igazat megvallva, nem is akartak meghallgatni, a Pop Luka utcában sem hallgatott rám senki, meg itt sem, miként sajnálattal megállapíthatom, senki ügyet sem vet a szavaimra... az emberek, uraim, süketek és vakok Arsenije Njegovan figyelmeztetéseire, naivul fennkölték az igazság előtt, amely maga is süket és vak lévén önző indítékaira, a természetek erejével és makacsságával fogja szétrombolni a fundamentumokat...

— Ezek itt mind bérencek — mondta az ezredes felháborodva.

— Moszkvai bérencek! — tettem hozzá.

— Nemcsak moszkvaiak. Van belőlük sokfajta.

A mögöttünk álló ember kiköpött.

— Te meg mit köpködsz folyton, he? — kérdezte az ezredes. Nem tudott megfordulni, az embert hát oldalról méregette. — Nem vagy talán velük?

— Senkivel sem vagyok, csak mondom. Ha minden úgy lenne, ahogyan kell, nem is lázadnának. Hát ezt mondom. Köpni meg csak úgy... Köphetnékem van!

— Hát mielőtt másodszor köpnél, olvasd el jobban azt, ni! — az ezredes arra a transzparensz mutatott, amelyen a LE A VÖRÖS BURZSUJOKKAL felirat állt. — És kik azok a „vörös burzsujok”? Tán csak nem én vagyok? Mert házam van, talán azért?

— Háza van?! — Őszintén megörültem, hogy egy ilyen komoly órában van mellettem valaki az én járadékos osztályomból, s habár az ezredes nem olyan ember benyomását keltette, aki hivatásszerűen foglalkozik házakkal, mégis, íme most, a töltés alatt történő események miatti közös felháborodás mellett a vagyon is egyesített bennünket.

— Ott van ni... Balra. Az a sárga, kétemeleles... Szép, ugye szép?

Vettem a távcsövet, és a megjelölt ház felé fordítottam. Az épület valójában utálatos volt, minden szempontból, amit figyelembe kellett venni, hogy igazságos ítéletet hozzunk; zömök volt, sivár és erősen kifestett; a keleti eunuchokra emlékeztetett, és kétségtelenül azok közé a házak közé tartozott, amelyekre soha ügyet sem vettem volna, kivéve természetesen dühből, de az övé volt, és büszkeségéből ítélve, amellyel róla beszélt, a szívéen viselte. Ez természetesen még egészen primitív stádiuma volt a birtoklás érzésének, még nagyon távol volt attól a kiegyensúlyozó tudattól, hogy ő, az ezredes, ugyanolyan mértékben tartozik a házhoz, amilyen mértékben az őhozá, s különösen távol attól, hogy ezt a felismerést a közös életre alkalmazza, amelyben a birtokló és a birtokolt a funkciók tökéletes azonosításáig jut el — s az, amit birtokol, mint aho-

gyan már megírtam, egyszersmind őt is birtokolja, a birtoklott pedig egyszersmind birtokló is —, itt azonban a büszkeség, a gond és a félelem már a nevelés közös ügyén munkálkodtak, s társulva már készek voltak arra, hogy egy napon az ezredes úr háztulajdonosi, egyelőre, igaz, még kezdetleges érzelmét addig az üdvös átalakulásig fejlesszék — üdvös rám, rá és osztályunkra nézve is —, amely nélkül a magántulajdon nem tud fennmaradni, hát még megalapozni éppen most kezdődő civilizációját!

— Gyönyörű, ezredes! — mondtam, s levettem a távcsövet a házról; szinte rosszullet fogott el, míg néztem. — C'est une vraie perle!

A hátunk mögött álló ember még egyszer kiköpött. Úgy éreztem magam, mintha Fedor Njegovan mellett állnék.

— S ez a csöselék majdnem romba döntötte! Kövel betörték minden ablakot! Egy sem maradt ép! Aztán felgyújtották a tűzoltótartályt, és úgy égve a miliciára lökték!... És most még tárgyaljunk is? Én mindnyájukat... csak ha megengednék nekem.

— Ez politikai hiba — mondta a hátul álló ember.

— Ez városrendezési hiba, uraim — kiáltottam fel. — C'est une faute urbanistique! A munkásnegyedek körbefogták, mit is mondok, szinte présbe szorították a város kereskedelmi szívéét, meggondolatlanul megengedték, sőt ösztönözték a proletariátus koncentrációját, a szegénynegyedekben és ipari övezetekben — a lázadások és destrukciók ezen örökös fészkeiben... Un moment!... Eleve visszautasítom a megjegyzést, hogy ezt az elosztást a gazdaságosság szükséglete indokolta meg. Tagadhatatlan, hogy a gyárig való szállítás kifizetődése és a peremvárosi alacsony házbérek idézték elő ezt a szerencsétlen koncentrációt, de hát akkor, uraim, miért nem voltak következetesek, miért nem helyezték el ezeket az embereket a Soleri-féle zárt kúpokban?

— Mit szarik ez? — kérdezte az ezredes.

— Soleriről, uram, róla beszélek... Paolo Soleriről, arról az ember-ről, aki méhkas-hoz hasonló várost tervezett, vagy hogy pontosabb legyen, kúpszerű hangyabolyról belső csatornákkal! Mivel a lakás, a munka és a társadalmi élet egy helyre összpontosul, ez a fenséges város alkalmas arra, hogy teljes ellenőrzést gyakoroljanak felette. Kijáratok könnyen ellenőrizhetők, termékei pedig átvehetőek annak a veszélye nélkül, hogy velük együtt forradalmi eszmék és indulatok szivárognának ki... Egyszerűen, igazi város a munkások számára... Si l'on avait appliqué les plans de Solerie, cela ne nous serait pas arrivé, je vous en garantis, messieurs!...

A töltés alatti tömeg egyszerre csak megbolydult, és énekelni kezdett:

Fel, fel, ti rabjai a földnek,
Fel, fel, te éhes proletár!...

Végső ideje volt tehát, hogy visszavonuljak; mindenről nyugodtan el kellett gondolkodnom, s habár előre tudtam, hova vezet ez a töprengés, nem is sejtettem, hogy csak ezután kerül sor a végrendeletírásra és az elhatározásra, amelyet most, hévvel ugyan, de higgadtan véghezviszek. Egy dolog azonban minden kétségen kívül állt: sohasem kerül sor Arsenije 30 000 lakosú városának megépítésére, s az én házaim sem érik

meg, hogy még egyszer megérezzék magukon a háztulajdonos igazi kezét.

A mögöttünk álló csatlakozott a kórushoz:

És nemzetközivé lesz holnapra a világ!

— És te mi a nyavalyának kezdte énekelni?! — az ezredesnek, noha a sineken szorongott, valahogy mégis sikerült megfordulnia, és profiljaik most, oldalnézetben, úgy fedték egymást, mint kopott öreg pénzen. — He?

— Miért ne énekelném az Internacionálét? Kommunista vagyok!

— Én is kommunista vagyok, és mégsem énekelem... ezekkel. Én, elvtárs, harcoltam ezért az országért!

— Én is harcoltam, elvtárs!

— Miért?

— Ezt én is kérdezem!

Habár egyetlen szót sem értettem, amit váltottak — s őszintén szólva, nem is törekedtem rá, mert mindez, úgy látszik, már fejekbe is került —, mégis megpróbáltam közelélni:

— De uraim, türtőztessék magukat!

Ők azonban már öltre mentek. Erősen fojtogatták egymást, amennyire a szűk hely megengedte, s engem közben a töltés széle felé nyomtak, de nem arra az oldalra, amelyen, természetesen nem szívesen, de mégis nyugodtabban gurultam volna le, hanem a homokos rét felé, ahol a feldühödött csöcselék nyomása alatt majdnem ugyanabban a pillanatban felszakadt a katonai kordon.

Alig sikerült még egyszer felkiáltanom:

— Mais s'il vous plait, Messieurs!

(valahányszor izgatott voltam, vagy valamely megpróbáltatás előtt álltam, meg olyankor is, amikor nem tudtam hirtelen eligazodni, tájékozódni, a francia nyelvhez folyamodtam, talán azért is, mert Grenobleban jártam iskolába és érett emberként ezen a nyelven kezdtem először gondolkodni)

és már zuhantam is lefelé a lejtőn, elveszítvén ellenőrzésemet a mozdulataim fölött; nincs bizonyítékom annak az állítására, hogy ők ketten szándékosan löktek le, noha semmi esetre sem tenném tűzbe a kezem annak az embernek az ártatlanságáért, aki érthetetlenül nyílt rokon-szenvet juttatott kifejezésre a lázadók iránt, túlságosan le voltak foglalva a vitával, mindenesetre nem is tartottak vissza, másrészt pedig — ezt természetesen csak utólag állapíthatom meg — épp csak csúsztam az árok felé, miközben kezemben keményen szorongattam a botot meg a tokot a távcsővel —, másrészt, mondom, amikor megkezdődött a leszámolás, az emberek ott hátul attól tartottak, hogy valamit elszalasztanak belőle, hevesen előre nyomultak, és az első sort, amelyben én is álltam, meglökték; úgy hiszem tehát, hogy nem az egyedüli nézelődő voltam, aki ebben a döntő pillanatban megpróbálta elkerülni, hogy a gyors légkalapácsokként emelkedő és ereszkedő lábak alá essen, amelyek tapostak mindent, ami alattuk volt. Most már úgy hiszem, hogy a töltés tövében nem is álltam volna meg, s minden erőfeszitésem hiábavaló lett volna, ha a lejtőn csúsza egyszerre nem kerültem volna vissza a kegyetlen múltba, s nem éreztem volna, hogy esek a vállakról, amelyek

tartottak, miközben a Pop Luka utcában a bankok és bankárok becstelenségéről beszéltem, és hogyha nem teszek valamit és nem kapaszkodok meg valamiben, ismét a lábak alatt találok magam, ezáltal azonban, tekintettel előrehaladott éveimre és megbízhatatlan erőnlétemre, semmilyen kilátással a felépülésre. Szóval, ennek köszönhetem, hogy felegyenesedtem a vasúti töltés alámosott tövében, anélkül, hogy nagy kár érte volna testemet, s a sétabot meg a tok is a távcsővel még a kezemben volt. Még a cvikkeremet sem törtem el. De kalapom többé nem volt. A kalapot elvesztettem. Leesett a fejemről, mielőtt még magamhoz tértem és megakadályozhattam volna, legurult a zürzavar kellős közepére. Nagy, merev búr karimája volt, könnyen gurult hát, egy darabig kísérni tudtam a tekintetemmel, mert fekete volt és szembetűnt túlzott nagyságával. És méltóságteljességével is, természetesen. Csodálatosképp senki sem lépett még rá, senki sem állította meg, csupán küszködés közben sarkukkal lökdösték, s a kalap, mint valami fekete, bicegő madár, rugalmasan ugrándozott a homokon.

(Ez kétségtelenül apróság, ez az én kalapom. Apróság, habár a többi kalap között nagyon is nagy volt. Általában véve az én életemben az apró dolgok sohasem játszottak semmilyen szerepet — épületekkel foglalkozó háztulajdonos nem törődhet apróságokkal —, mégis köteles vagyok megemlíteni, hogy az események, legalábbis ami engem illet, ki tudja, hová vezetnek, ha az a fekete búr kalap nem esik le a fejemről és nem gurul le a gyepre, s ez az egyedüli oka annak, hogy itt annyi meg nem érdemelt teret szentelek neki, mégpedig olyan helyzetben, amelyben az iszony és az undor furcsa érzelmeivel felismertem AZT, amit egyébként cselekvő történelemnek neveznek. De lehet, hogy azért is, mert nem ez az első eset, hogy elvesztettem.)

Függetlenül tehát a történelemtől, amely a kalapom fölött készült, egyelőre kölcsönös verekedéssel, bizonyos ideig még figyeltem: ellenállt bizony, nem adta meg magát csak úgy egykönnyen, ijedt varjúként feketélt itt-ott a lábak és a ledöntött testek között, de közben úgy viselkedett, mint valami élőlény, mintha lelke volna, amely irányítaná, erőlködött, hogy kiszabaduljon szorongatott helyzetéből.

Büszke voltam rá.

Így követtem mindaddig, amíg egy ormótlan sarok alatt meg nem állt — összenyomva. Elkeseredetten emeltem fel a tekintetemet. A vörös zászlós volt az. Tartotta a vörös zászlót, pedig verték. A katonák kört formáltak köréje, és botokkal ütötték, de az a marha nem engedte ki a zászlót a kezéből. Hadonászott vele, mint valami husáanggal, és távol tartotta magától a katonákat. Mindenütt körülöttem, ahogyan a megboldogult Djordjije mondaná, kízitusa folyt. De én a katonáknál nem vettem észre valami különös lendületet. Kiabálták ugyan, hogy ROHAM! és ÚSD! VÁGD!, de még nem lőttek. A szuronyokat sem használták. Én természetesen nem voltam szakértője az ilyen összetűzéseknek, és egyáltalán nem voltam beavatva abba, hogy mely eszközök a legmegfelelőbbek a forradalom elfojtására, míg azonban meghúzódva guggoltam az árokban, egyre az forgott a fejemben, hogy ezekkel, amelyeket erre az alkalomra választottak, nem tudják megállítani a csöcseléket. Nem mondom, a katonák ütötték a hátukat, belenyomták bakancsaikat a gyomrukba, kíméletlenül gázolták őket — mindazt, ami a réten történt, nem is láttam, részint, mert a testek minden pillanatban eltakarták

előlem a látóhatárt, részint, mert mindennek ellenére nem törődtem az erőszak látványaival — ám mindez nem sokat segített. Sőt még az a zászlóvivőjük sem esett el. Véres volt, de tartotta magát a lábán, és meg-meglódította a zászlót, mint valami fejszét. Közélről verték őt a katonák, s megpróbálták az árokba szorítani, ahol a helyszűke miatt nem védekezhetett volna a zászlóval. Felém lökdösték és ütötték a testét, amely görcsösen össze-összerándult ugyan, de nem adta meg magát.

— A la tête, frappez-le su la tête! Üssétek a fejét!

Most egy magyarázatot adnék, és szeretném, ha hinnének nekem, szükség van ugyanis arra, hogy ismertessem a legenyhébben szólva is méltatlan beavatkozásom okait en une bagarre — noha ez természetesen rám tartozott, mert kimenetelétől függött vagyonom és személyes státusom biztonsága, mégis a módszer tölem egészen idegen volt —, mert én vitathatatlanul feldühödve a katonák tehetetlenségén, hogy dülőre jussanak azzal a senkiháziival, aki a vörös zászlót tartotta, s ennek tetejében még a kalapomat is személyesen összegázolta, harsányan felkiáltottam: — Fejbe! Üssétek fejbe! — habár nyilvánvalóan semmi kilátás sem volt arra, hogy tanácsom eljusson a megfelelő fülekhez, olyan hangosak voltak a jajkiáltások, a parancsszavak, a káromkodások és a harci felkiáltások. Semmi okom sincs, hogy leplezzem, igen a katonáknak szurkoltam — hisz tőlük függött a sorsom és házaim sorsa —, de mindemellett azt mondanám, hogy ez inkább szenvedély nélküli biztatás volt, úgyszólván egy üzleti vállalkozás, mint pusztá élvezetből való részvétel. Követ azonban nem dobáltam. A katonák és a lázadók kövel dobálták egymást, ezt személyesen láttam, de az, amit magamról megfelelkezve használtam, valójában csak közönséges kis kavics volt. A gyermek tenyerénél nem nagyobb kavics. Egyébként bárki, aki valaha is járt azon a töltésen, amely alatt guggoltam, jól tudja, hogy ott nincs kőbánya és hogy csak néhány kavics volt a kezem ügyében. Velük is csak azt az embert dobáltam, aki a vörös zászlót tartotta.

Úgy látszik azonban, hogy újabb, erélyesebb parancsok hangzottak el, vagy pedig a katonák önszántukból magukhoz tértek, tény az, hogy olyan hősi hévvel rontottak a csőcselékre, ami az én Djordijémnek bizonyára tetszik, ha látja, s minden bizonnyal arra készítette az elégedetlen ezredest, hogy rehabilitálja a katonai stratégiát, mondom, az erő, amellyel összecsaptak, akkora volt (nem állíthatnám minden kétséget kizáróan, hogy lőttek-e, vagy pedig a dőrej a teherautókra mért botütésektől származott), hogy a támadók meginogtak, visszahátráltak, aztán pedig nyomukban az őket üldöző katonákkal örült futásnak eredtek, a pusztán át, amelyen csak a sérültek és az ájultak maradtak, s közöttük meg az armatúra között — az én összetaposott kalapom.

Némi erőfeszítéssel felálltam, és elindultam, hogy fölvegyem.

Igaz, mondhatnánk, hogy ez a pillanat, a senki földjén, nem volt éppen a legmegfelelőbb, s helyesebb lett volna, ha valahogy azt nézem, miként távolodjak el onnan mielőbb, ahelyett, hogy egy közönséges kalap körül bajlódjak. Nem vitatom, ez lehetséges. Valójában nem is a kalapról volt szó. Nem is igen érdekelt. Mindazok után, ami érte, nem is számítottam rá, hogy isten tudja mennyire hozzá méltó állapotban találok. Tulajdonképpen elvről volt szó. Nekem minden társadalmi és erkölcsi elv szerint jogom volt arra, hogy vagyonomat visszakapjam. A

kalap csekély, akkor már úgyszólván semmilyen értéke nem volt fontos. Habár mindezek után nem maradt belőle semmi, vagyis semmi, ami rendeltetését szolgálta volna, az ENYÉN volt. Az elidegeníthetetlen tulajdonjog szerint hozzám tartozott. Talán a rendezetlen körülmények miatt túl is tehettem volna magam ezen az eseten — senki sem vehette volna szememre, hogy elálltam vagyonom visszaszerzésétől —, de igen világosan megértettem, hogy még a legcsekélyebb apróságban sem szabad engednem, ha azt a nagyot is meg akarom tartani. Mert minden ezekkel az apróságokkal kezdődik, minden átalakulás, minden forradalom, minden rossz a világon, s olyan észrevétlenül, titokban. Talán még azt is mondhatnánk, hogy minden forradalom a kalappal kezdődik, a méltóság jeleinek megsemmisítésével, a signum leszakításával! Vissza kellett szerezni. Ismét a saját helyére kellett tenni. Az a fekete alakatlan tárgy, amely a meggyötört testek között nyugodott, számomra nem volt csupán közönséges búr kalap, hanem az ellenség szeme előtt az én becsületemet, méltóságomat, legalitásomat és sérthetetlenségemet képviselte.

— Mi az, öreg, akarsz te is a pofádra?

A katoná, aki elébem állt, véres zsebkendőt nyomkodott az arcára.

— Akarsz, he?

— Az, amit ön megütni szándékozik — mondtam méltóságteljesen —, csupán szándékozik ugyan, de vajon sikerül-e, azt még majd meglátjuk, eddig, uram, hetvenhét éven át száj volt, amely sohasem mondott ki és nem is próbált kimondani valami méltatlan dolgot, hát még hazugságot, s ez a száj, uram, megbocsátva ezt az ön állapota miatt, közli, hogy őt büszkén viseli Arsenije Kirilo Njegovan, háztulajdonos a Kosančičev Venacról, aki CSUPÁN A SAJÁT KALAPJÁT AKARJA — azt, ott! Itt vannak a dokumentumaim! Violà!

Sajnos nem érkeztem megmutatni neki. De még a kalapig sem sikerült eljutnom. A csöcselék időközben összeszedte magát, ismét előretódult, és pillanatok alatt visszaszorította a katonaságot a töltés felé, úgyhogy a tolongásnak éppen a közepén találtam magam. De én ezzel nem törődtem. Tudnivaló, hogy ilyen körülmények között a leghelyesebb dolog nem engedni az eseményeknek, megtartani a függetlenségüket és a magunk belátása szerint viselkedni. Ezért folytattam a kutatást a kalap után, amely, szegény szerencsétlen, másodszor is a feldühödött lábak sarka alá került. Csak a kalap járt az eszemben, mivel ebben a kegyetlen és gyászos órában ő volt Arsenije Njegovan veszélyeztetett méltóságának az egyedüli záloga.

A szakadt cementeszákon, egészen összegörnyedve, egy fiatalember feküdt; tartásából ítélve eléggé meg lehetett sérülve, de a szemét nyitva tartotta, szóval észnél volt, melléje húzódtam hát, és megkérdeztem, nem látott-e valahol egy nagyobbfajta kalapot, un chapeau de Boers!?

Nem válaszolt, mintha nem is hallotta volna. Igaz, a zaj is akkora volt, hogy lehetetlenné tett bármilyen normális konverzációt. Kénytelen voltam a kezeimhez folyamodni, hogy minél hívebben leírjam a kalapot, amelyet keresek.

— Fekete, nagy, búr?

Nem tudom, mennyi ideig járkáltam így körbe-körbe, a zürzavar által akadályoztatva a tájékozódásban, valószínű, hogy egész idő alatt egy helyben forogtam a kalapot keresve, s hiába kérdezősködve azoktól, aki-

ket a harc hevülete nem szédített meg teljesen; nem tudom azt sem, hogy kommunikálásom addig hogyan folyhatott következmények nélkül — persze, csak a komolyakra célok, mert ütlegetek azért kaptam —, csak tudom, hogy egy pillanatban meglöktek, megtántorodtam, s attól a megtántorodástól kezdve többé nem voltam egészen az események menetében, mivel pedig az, ami az esést követte, annyira zűrzavaros volt és nevetséges, furcsa módon egybefűződő, hogy inkább hasonlított beteges lázalomra, mint valóságra, még most sem tudok magáról az élményről, sem pedig a benne való *tényleges* részvételemről valami megbízható és legális tanúbizonyságot nyújtani, amikor viszonylagosan nyugalomban írom le. Ha azonban mégis meg kellene említenem valami tapasztalatot, amely a legközelebb lenne ehhez a szörnyű élményhez, s ha legalább kerülő úton is megvilágítaná, akkor az kétségtelenül csupán az az önkívület lenne, amelyben a Kosančičev Venacon fekvő a halállal viaskodtam, miután a csendörök összeverten kivittek a Pop Luka utcából.

Valóban megöltem volna, ezüst agárfejű botommal agyonvertem volna azt a bolsevik zászlóst (abból a vörös szövetszövegéből ítélve, amely a kezében maradt, s még mindig itt fekszik előttem az asztalomon, mondhatnám, hogy érintkezésben voltam vele, de ez még semmiképpen sem jelenti, hogy rá is rontottam), egyszóval megtámadtam-e, amikor némán, de feltűnően nyersen és ellenségesen megtagadta a közreműködését a kalap felkutatásában, habár pusztulásáért — öntudatlanul ugyan, de mégis — ő volt a felelős? Vagy pedig, amikor a kalap után érdeklődtem, a zászlót oly eszelősen lengette, úgy térdem állva, mert már térdre rogyasztották, s ezzel kihívott, megijesztett és annyira megrémítet, hogy a botot önvédelemből emeltem fel és a tarkójára ütve a földre döntöttem? Mindez valóban ott, az aluljárónál történt, vagy pedig sokkal-sokkal korábban, még Tizenkilencben, amikor ez az ember, vagy legalábbis hozzá hasonló valaki, a hajamnál fogva kivonszolt K. Sz. Pamjatin úr nagykereskedő házából, amelybe a pogrom és likvidáció sötét óraiban rejtőztem, és K. Sz. Pamjatin úrral meg barátaival együtt, akik bundába, prémes felöltőbe és köpenybe voltak burkolva, az utcai front előtti árokba döntött, s miközben még a sárban térdeltem, fejem fölé emelte a bunkósbotot, aztán a bunkósbotot elragadtam tőle, az iszapba löktem, s ezzel a doronggal ütöttem, ütöttem, ütöttem...?

Most, volt, ahogy volt, minden esetlegességre késznek kell lennem, ilyen értelemben tehát:

Ad. 8 rendkívüli legátummal, minden változtatás lehetősége nélkül meghagyom, hogy ha végrendeletem végrehajtói előtt egy lomposan öltözött, fekete hajú, nagy termetű ember jelentkezik, piros szemölccsel a bal arcán, s aki kifogástalanul be tudja bizonyítani, hogy 1968. június 3-án, déltájban vagy valamivel később a zimonyi aluljárónál tartózkodott VÖRÖS ZÁSZLÓVAL a kezében, hogy ennek az embernek, ha annyira megsérült, hogy képtelen pénzkeresetre, pénzbeli kártérítés fizettség olyan összegben, amelynek nagyságát egyrészt Golovan ügyvéd úr, e dokumentum szignatáriusa részéről, másrészt pedig rokonom, Isidor J. Njegovan műépítész-mérnök részéről kötendő megállapodás határozza meg; ha azonban bármilyen véletlen folytán a nevezett személy nincs életben, s minden fent említett feltétel kielégíthető, a megszabott kártalanítási összeg folyósíttassék egyenes ági örökösöknek. Ha azonban valamilyen kártérítési követelés merül fel valamely más oldal-

ról, vagy valamely más időből, tekintetbe ne vételessék, hanem minden ilyen követelés erélyesen visszautasíttassék oly okból, amely e végrendekezést nem érinti.

(Mert, igazság szerint, akkor én voltam az, akit indíték nélkül megtámadtak — emellett még állampolgára sem voltam annak az országnak —, tehát mindaz, ami ebből az esetből származhatott, ha egyáltalán megtörtént, az önvédelem természetes jogából eredt.)

Ültem a rakpartra ereszkedő hét lépcsőfok egyikén, a zsebkendőn, amelyet felülről a harmadik lépcsőfokra terítettem, a cipőimet pedig az ötödikre tettem, de hogy miként kerültem oda, nem tudnám megmondani, még ha akarnám is. De nem is fontos, mindezek után sok minden többé nem is olyan fontos. Még maguk a lépcsők sem voltak olyanok, ahogyan elképzeltem, hogy közelről miként festenek. Amióta megépültek, nézegettem őket távcsőn át az ablakomból — onnan, a Kosančičev Venacról a megszürcült borostyán közt úgy csillogott, mint világosbíbor pecsétviasz —, és lám csak most van alkalmam, hogy megérintsem szürke, érdes kérgüket. Valahogyan ködös volt minden a szemem előtt. És minden körös-körül, különösen az, ami közel volt hozzám, valahogyan zavarosnak és lágynak tűnt. Ez azért volt, mert cvikker nélkül maradtam. A cvikkerem is tönkrement. A sétabotom itt volt a lábaim között, meg a zacskó is a távcsővel a zsebemben, de a cvikker nem volt. És persze a kalapom sem.

Még nem éreztem az aluljárónál történt incidensben való részvételem következményeit, igaz, biztosan kaptam ütések a testemre, de ott a lépcsőkön még frissek voltak a zúzódások, s nem kínoztak úgy, mint most. Az, amit valójában éreztem, csak fáradtság volt. Egészen megkínzott, kimerült és bágyadt voltam, mint szívroham után. Egyébként nagyon is nagy szerencsém volt, hogy ez utóbbi nem következett be, mert üzleti sétám izgalmas körülményei általában véve kedveztek neki. Ez a fáradtság nem aggasztott, hanem egyszerűen csak megalázott, nem volt miért a birtok egykori körüljárására hivatkozni — a háztulajdonosi inspekciók, mint ahogyan fivérem, Emilijan főtisztelendő mondta volna —, aminek rendszerességére és módszerességére olyan büszke voltam: először is a háború előtt még fiatal voltam, teli lendülettel, önbizalommal, és habár manapság sem vagyok híján a munkalendületnek, az önbizalmam mintha csappanni kezdett volna, s az évek maguk is elvégezték a többi; aztán meg egyetlen inspekcióm alkalmával sem jutottam olyan helyzetbe, hogy azt éljem át, amit ezen a végzetes júniusi dél-előttön tapasztaltam.

De hát mit is tapasztaltam én, mi is történt valójában?

És valóban megtörtént-e mindaz, aminek végrendeletemben óvatosságból a mindenképpen nehezen hihető, de mégis lehetséges feltételezés korlátozott státusát adtam?

A zsebembe nyúltam, hogy elővegyem a zsebkendőm és letöröljem a verejtéket homlokomról. Meleg volt, nekem pedig hiányzott a kalapom. E tekintetben a kalap nagyon hiányzott. Ha megőriztem volna, minden bizonytalansággal nem izzadnék ennyire, meg egyébként is nagyobb biztonságban érezném magam. A zsebkendőt ugyanabban a pillanatban tapogattam ki a zsebemben, amikor felmerült bennem a kérdés, hogy

hát akkor micsodán is ülök? Ha a zsebkendőm a helyén volt, min ültem? Erőlködve felemelkedtem, és kihúztam magam alól egy szöveta-darabot, amely rendesen szét volt terítve a lépcsőn. A szövetet durván le-szakították egy nagyobb darabból és — égővörös volt. Égővörös és nagyon olcsó, a minőségéből ítélve. Az Ő zászlójukhoz tartozott, ahhoz a zászlóhoz, amit Ő vitt.

Ez csak azt jelenthette, hogy azzal az emberrel közvetlen érintke-zésbe kerültem és hogy ezen érintkezés alkalmával a zászló darabja a kezemben maradt.

Ebből pedig ismét semmilyen ésszerű alapon nem lehetett arra követ-keztetni, hogy közöttünk tusakodás következett be. Ez a vörös rongy más módon is hozzám kerülhetett. És még ha volt is tusakodás — nem volt könnyű féken tartania magát az embernek abban a zürzavarban —, ennek még nem kell azt jelentenie, hogy én támadtam meg. Inkább úgy lesz, hogy ő rontott rám, és akkor én őt szükséges önvédelemben megütöttem a botommal.

Ő akkor a homokra zuhant, de kezéből nem engedte ki a zászlót, majd felemelkedett, s úgy térden állva felém fordította bal arcát, amelyen két vékony vérerecske csordogált a közöttük levő szemölcsből egy duzzadt barna szigetcskét alkotva, s én akkor ismét megütöttem a bottal, ez-úttal azonban nem hátulról a tarkóját, hanem az arcát és a feje tetejét.

Ütöttem, ütöttem, ütöttem...

De mikor volt ez? És hány év múlt el azóta?

Az előszobában a fogas tartójában a többi sétatbot és esernyő között állt az a bot is, fogantyúja helyén egy kutyafejjel. Odatettem, mihelyt a sétatból visszatértem, és azóta többé nem volt a kezemben. Most egy rövid időre abba kellene hagynom a munkát, felállni az asztaltól, fölvenni és megvizsgálni — hogy tudjam, mihez tartsam magam. És azonban nem mertem ezt megtenni. Lehet, hogy majd később. Mindenképpen később meg fogom tenni. Ha majd a végrendelet végére érek és többé semmi sem marad hátra abból a munkából, amelyet magamnak szántam — azonkívül, hogy a bűtort a bejárati ajtóhoz toljam és várjak.

Ablakom ragyogott a házak sötét háttérében. Mint aprócska nap a kő-világűrben. A világosság meg-megszűnt, kialudt és felgyulladt benne, mintha titkos jeleket küldene, hogy visszahívjon oltalmába, amelyet oly sok éven át nyújtott nekem, s ezek a rezgések úgy pattogtak ki belőle, mint szikrák, mihelyt a fejem elmozdítottam az egyedüli helyzetből, amelyben fénye tartós volt.

A távcsővel annyira közel hoztam, hogy úgy tűnt, kezemmel is meg-érinhetem csillogó üvegét, amikor azonban a távcsövet letettem, a csa-lóka látomás eltűnt, az ablak ott ragyogott tovább a part túlsó oldalán. Megértettem, hogy mindig így volt ezekkel a haszontalan készülékekkel. Színlelték, hogy segítenek, pedig valójában csak félrevezettek. Mind-ezek a távcsövek, amelyeket használtam, függetlenül erejüktől és már-kájuktól, összefogtak, hogy becsapjanak. Ravaszul megerősítették téves meggyőződésemet, hogy a tárgyak, amelyek felé irányítom őket, közel *vannak*, hogy ismerem és megértem őket, pedig ezek a tárgyak éppoly távol maradtak tőlem, mint azelőtt. Lehet, hogy még távolabb.

A dolgokat azonban úgy kellett venni, amilyenek. Arsenije Njegovan mindig így vette őket. Ez volt gazdagságának igazi alapja. És még ha visszájára is fordul a dolog, így kell őket fogadni. Különösen akkor.

És már ott a lépcsőn tudtam, mit kell tennem, már összeállítottam a tervet. Először egy kicsit ki kell csinosítani, rendbe kell hozni magam — nem voltam éppen roncs, de külsőm éppen korrektnek sem volt mondható —, és azután haza kell mennem és hozzálátnom a munkához. Katarina bizonyára még nem tért vissza a városból. Mademoiselle Foucault kíséretében elment autóbuszjegyet venni a fürdőbe, ahová már a következő reggelen el kell utaznia, és elintézi az úttal kapcsolatos többi ügyet is. Egész távolléte alatt Mademoiselle Foucault gondoskodik rólam. Minden más alkalommal az ilyen megállapodás a rólam való gondoskodásról dühbe gurított volna, de most a váratlan fordulat következtében, annak az átkozott történelmi eseménynek a következtében tökéletesen megfelelt szándékaimnak. Semmiképpen sem kívántam, hogy Katarina is a Kosančićev Venacon legyen, amikor megtörténik, amire méltóképpen szándékoztam felkészülni, Foucault kisasszony pedig nem érdekelt. Katarina tehát — gondoltam a lépcsőn pihenve — elutazik, fogalma sem lesz semmiről. És még ha tudomást is szerez a zavargásokról, ami valószínű, abban a távolságban, ahol akkor lesz, nem tudja majd felfogni horderejüket. Meg hát ezek a zavargások sem fognak éppen olyan gyorsan terjedni. Ellenállást fejtenek ki majd velük szemben, és habár nem bízik végleges hatékonyságában, ez mégis feltartóztatja majd őket legalább annyira, amennyire szükség van ahhoz, hogy a Kosančićev Venacot ne kaparintsák meg azonnal.

Órára néztem — most is ezen ellenőrzöm az időt, ami még hátra maradt számomra az írásra —, és megállapítottam, hogy haza kell indulnom, ha nem akarom, hogy Katarina megelőzzön. Mielőtt visszatettem volna a zsebembe, meghallgattam, hogy dobog a kicsiny szív, amely a rubinokkal körülvett arany burkolat alatt egy törpe bolygórendszer modelljére hasonlított. A gépezet kifogástalanul működött, habár az óra még apámé volt. Fedelébe, a belső oldalon, ez az ajánlás volt bevésvé: „KIRIL S. NJEGOVAN ESPERESNEK, A DRINAI HADOSZTÁLY ELSŐ GYALOGEZREDE KATONAI LELKÉSZÉNEK A HITÉRT ÉS ISTENFÉLELEMÉRT, AMIT BELÉNK PLÁNTÁLT, ÉS KIVÁLÓ LÖVÉSZI KÉPESSÉGEIÉRT, KUMANOVO, ŽIVOJIN T. MAKSIMOVIĆ, EZREDES.”

Az emlékére szíve magabiztosan és keményen dobogott. Az enyém azonban egyszerre csak tétovázni kezdett és meg-megállt. Ez volt a második eset, ugyanegy napon, hogy kihagy. A mellkasom alatti nyugtalanság hamarosan hangyamód lehúzódtott a kezeimbe, amelyek kínosan reszkettek, miközben pislogva, hogy feloszlassam a ködöt a szememről, és levegő után kapkodva szétszakítottam a celofán orvosságos zacskót.

Siettem lenyelni a pirulákat, pedig erre valójában nem volt semmi okom.

Hornyik Gyögy fordítása